

Marek Stępień

Działania Konferencji Episkopatu Polski podejmowane w latach sześćdziesiątych w związku z Dekretem Rady Państwa PRL z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych

Warszawskie Studia Pastoralne 20, 301-325

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAREK STĘPIEŃ

**DZIAŁANIA KONFERENCJI
EPISKOPATU POLSKI PODEJMOWANE
W LATACH SZEŚĆDZIESIĄTYCH W ZWIĄZKU
Z DEKRETEM RADY PAŃSTWA PRL
Z DNIA 31 GRUDNIA 1956 R.
O ORGANIZOWANIU I OBSADZANIU
STANOWISK KOŚCIELNYCH**

*The activities of the Conference of the Polish Episcopate
taken in the 60's relationship with the decree of the State
Council of the Polish People's Republic on 31 December
1956 by filling the clergy of Church*

Wstęp

Rada Państwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wydała dekret z dnia 9 lutego 1953 r. o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych. Na podstawie tego aktu prawnego władze państwowe mogły kontrolować działalność duchownych Kościoła katolickiego w Polsce, dowolnie interpretować ich zachowania i uznawać je za sprzeczne z przepisami prawa. Biskupi konsekwentnie podkreślali, że organy państwa, wykonując postanowienia dekretu, bardzo często postępowały w sposób bezprawny. Episkopat proponował wprowadzenie

zmian w przepisach, aby uniemożliwić tego rodzaju działania. Dopiero w końcu 1956 r. władze komunistyczne podjęły rozmowy na forum Komisji Wspólnej przedstawicieli Rządu PRL i Episkopatu Polski i w ich wyniku Rada Państwa wydała dekret z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych¹.

Zmiana stanu prawnego nie wpłynęła jednak na poprawę sytuacji. W pierwszych latach po wejściu w życie nowych przepisów władze państwowe nadal używały postanowień dekretu do bezprawnego wpływania na organizowanie i obsadzanie stanowisk kościelnych. Posługiwano się także szantażem wobec Episkopatu Polski, sugerując wprowadzenie bardziej restrykcyjnych przepisów, w przypadkach, gdy strona kościelna nie zechce pójść na daleko idące ustępstwa w tej kwestii².

Artykuł ma na celu przedstawienie działań podejmowanych przez Konferencję Episkopatu Polski w latach sześćdziesiątych w związku z wykonywaniem postanowień dekretu Rady Państwa z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych.

1. Stan prawny po wydaniu dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r.

Władze państwowe, po przeprowadzeniu konsultacji ze stroną kościelną w ramach Komisji Wspólnej przedstawicieli

¹ Dekret Rady Państwa z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, w: Dz. U. 1957, Nr 1, poz. 6.

² Protokół Komisji Wspólnej dn. 6 listopada 1958 r. Archiwum Konferencji Episkopatu Polski – adres: Skwer Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 6, 01-015 Warszawa (skrót: AKEP), sygn. Archiwum 1945-1969 (skrót: I) 03050, s. 6. Zob. Protokół Komisji Wspólnej dn. 4 marca 1958 r. AKEP, sygn. I 03050.

Rządu PRL i Episkopatu Polski³, wydały dekret z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych⁴. Według nowych przepisów tworzenie, przekształcanie i znoszenie oraz ustalanie granic diecezji, parafii i ich siedzib wymagało porozumienia z właściwymi organami państwowymi⁵. Gdy organ w określonym terminie nie zgłaszał zastrzeżeń, uznawano, że wyraził zgodę⁶. Właściwą instytucją państwową do zgłaszania zastrzeżeń wobec osób mianowanych na stanowiska arcybiskupów, biskupów diecezjalnych i koadiutorów z prawem następstwa był Rząd PRL, a w przypadku proboszczów i administratorów parafii prezydium poszczególnych wojewódzkich rad narodowych. Czas zgłaszania zastrzeżeń w przypadku Rządu PRL ustalono na trzy miesiące, a prezydium wojewódzkich rad narodowych na trzydzieści dni, po upływie tych okresów przyjmowano, że wniosek został zaakceptowany. W przypadku wystąpienia rozbieżności stanowisk wobec zgłaszanych kandydatów na stanowiska kościelne, rozstrzygnięcie miało nastąpić w drodze porozumienia władzy kościelnej z Rządem PRL⁷. Motywem przedstawienia zastrzeżeń mogła być szkodliwa dla Państwa działalność duchownego, co później mogło skutkować uruchomieniem trybu usunięcia takiej osoby z zajmowanego stanowiska, zgodnie z art. 7 dekretu⁸. W nowych uregulowaniach zmieniono upoważniony organ państwowy z Prezydium Rządu na Rząd PRL, a także

³ Załączniki nr 5, 6, 7. Komisja Wspólna. Warszawa, 27-11-1956. AKEP, sygn. I 10.

⁴ Dekret Rady Państwa z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, w: Dz. U. 1957, Nr 1, poz. 6.

⁵ Art. 1, tamże.

⁶ Art. 2, tamże.

⁷ Art. 5, tamże.

⁸ Art. 7, tamże.

usunięto zapisy dotyczące działalności sprzecznej z prawem i porządkiem publicznym⁹, a zastąpiono je określeniem „szkodliwej dla Państwa działalności”¹⁰. Władze państwowe interpretowały zapisy dekretu w taki sposób, że każdorazowe przeniesienie proboszcza lub administratora parafii wymagało decyzji prezydium wojewódzkiej rady narodowej.

2. Działania Konferencji Episkopatu Polski w związku ze stosowaniem dekretu z końca grudnia 1956 r.

Działania podejmowane przez Konferencję Episkopatu Polski w latach sześćdziesiątych poprzedniego wieku w związku z wykonywaniem dekretu Rady Państwa z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych dotyczyły dwóch zasadniczych kwestii – mianowania rządców diecezji oraz proboszczów i administratorów parafii.

2.1. Mianowanie na stanowiska rządców diecezji

Zgodnie z art. 4 dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, mianowanie arcybiskupów, biskupów diecezjalnych, koadiutorów z prawem następstwa wymagało upewnienia się, czy przeciw kandydatom nie zachodzą uzasadnione zastrzeżenia władz państwowych¹¹.

Kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Polski i Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, pismem z dnia 13 września

⁹ Art. 6, Dekret Rady Państwa z dnia 9 lutego 1953 r. o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych, w: Dz. U. 1953, Nr 10, poz. 32.

¹⁰ Art. 7, Dekret Rady Państwa z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, w: Dz. U. 1957, Nr 1, poz. 6.

¹¹ Art. 4, tamże.

1963 r. podał do wiadomości Urzędu do Spraw Wyznań, że biskup Jan Jaroszewicz został powołany na administratora apostolskiego Diecezji Kieleckiej¹². W odpowiedzi Tadeusz Żabiński, dyrektor Urzędu do Spraw Wyznań stwierdził, że „forma obsadzania wakujących stanowisk biskupów-ordynariuszy w drodze powołania na te stanowiska administratorów apostolskich jest ostatnio systematycznie przez Episkopat stosowana w niewątpliwym celu omijania postanowień dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych”¹³. Żabiński podkreślił, że w ciągu kilkunastu miesięcy, wbrew postanowieniom dekretu, zostali mianowani administratorami apostolskimi: bp Jan Wiśniński – Diecezji Płockiej, bp Adam Sawicki – w Białymstoku, bp Jan Jaroszewicz – Diecezji Kieleckiej. Zdaniem dyrektora, Episkopat naruszył w ten sposób postanowienia art. 4, art. 5 ust. 1 i art. 6 wyżej wspomnianego dekretu, gdyż nie upewnił się, czy nie zachodzą zastrzeżenia organu państwowego wobec mianowanych osób¹⁴. Jednocześnie oświadczył, że istnienie Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku nie było nigdy uzgodnione z władzami państwowymi – Urząd do Spraw Wyznań kwestionował jej funkcjonowanie jeszcze we wrześniu 1950 r., a stanowisko administratora apostolskiego w Białymstoku od wielu lat zajmował ks. Michał Krzywicki, mimo zastrzeżeń władz¹⁵. Zdaniem przedstawiciela Urzędu, niezgodne z postanowieniami dekretu było również „przedłużające się sprawowanie funkcji rządcy archidiecezji krakowskiej przez Wikariusza Kapitulnego”¹⁶. W zakończeniu pisma Żabiński podkreślił: „w świetle

¹² Pismo. T. Żabiński do kard. S. Wyszyńskiego. Warszawa, 25-09-1963 (uwierzytelniony odpis). AKEP, sygn. I 10.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

podanych w niniejszym piśmie faktów, jestem zmuszony ponownie stwierdzić, że dotychczasowa praktyka Episkopatu mianowania administratorów apostolskich na czas nieokreślony i utrzymywania przez dłuższy okres sprawowania funkcji biskupów-ordynariuszy przez wikariuszów kapitulnych oznacza, iż Episkopat świadomie i celowo stosuje system omijania wzgl. naruszania postanowień dekretu z dnia 31.XII.1956 r. a tym samym łamie obowiązujące zasady praworządności. Z wyżej podanych względów Urząd do Spraw Wyznań nie przyjmuje do wiadomości wymienionych zmian osobowych przeprowadzonych przez Episkopat w obsadzie diecezji¹⁷.

Prymas Polski upoważnił biskupa Zygmunta Choromańskiego do przekazania odpowiedzi na powyższe przedłożenie dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 25 września 1963 r. Sekretarz Episkopatu oświadczył w piśmie z początku października, że Episkopat w żadnym razie nie omija postanowień dekretu Rady Państwa z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, gdyż w przepisach tych nie ma mowy o administratorach apostolskich. Biskup podkreślił, że stanowiska administratorów apostolskich nie mają charakteru stałego, a tych nominacji dokonuje Stolica Apostolska, nie zaś Episkopat Polski¹⁸. Sekretarz Episkopatu uznał za błędne powoływanie się na pismo Urzędu do Spraw Wyznań z 21 września 1950 r. w sprawie Kurii Archidiecezjalnej w Białymstoku, gdyż w wyniku później podjętych rozmów „znaleziono sposób wyjścia”¹⁹ z tej sytuacji, i zaznaczył, że w aktach Urzędu do Spraw Wyznań powinny znajdować się protokoły z tych negocjacji, które następnie krótko streścić²⁰.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Pismo. Bp Z. Choromański do T. Żabińskiego. Warszawa, 03-10-1963 (uwierzytelniony odpis). AKEP, sygn. I 10.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

Na zakończenie stwierdził, że jest „zmuszony kategorycznie odrzucić zarzut, że Episkopat celowo narusza postanowienia dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. Nie Episkopat łamie obowiązujące zasady praworządności”²¹.

Jak wynika z powyżej przytoczonych faktów, władze komunistyczne dążyły do wprowadzenia takiego stanu prawnego, który umożliwiałby całkowite kontrolowanie nominacji na stanowiska rządców diecezji Kościoła katolickiego. Mimo iż uregulowania dekretu nie dotyczyły nominacji na stanowiska administratorów apostolskich, starano się interpretować przepisy tak, by wymusić na stronie kościelnej stosowanie procedur, które przewidywałyby uzyskanie zgody na mianowanie administratorów apostolskich. Episkopat wówczas oświadczył, że mianowanie administratorów apostolskich należy do wyłącznej kompetencji Stolicy Apostolskiej, a stanowisko to nie jest wymienione w przepisach dekretu o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych.

2.2. Mianowanie proboszczów i administratorów parafii

Konferencja Episkopatu Polski w latach sześćdziesiątych XX w. wielokrotnie interweniowała u władz państwowych przy mianowaniu na stanowiska proboszczów i administratorów parafii w związku ze stosowaniem trybu niezgodnego z prawem. Zastępca dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań w maju 1960 r. skierował pismo do Kurii Biskupiej w Pelplinie, którego odpis przesłano do prezydiów wojewódzkich rad narodowych i kurii diecezjalnych²², w którym podano interpretację dotyczącą obliczania czasu niezgłaszania zastrzeżeń

²¹ Tamże.

²² Pismo. J. Lech do Kurii Biskupiej Chełmskiej. Warszawa, 16-05-1960 (Nr II.1c/65/60) (uwierzytelniony odpis). AKEP, sygn. I 10.

przez organ państwowy w ciągu 30 dni oraz niezamieszczania w decyzjach uzasadnienia faktycznego i prawnego. Urząd do Spraw Wyznań zajmował stanowisko, że termin zgłaszania zastrzeżeń trwa od wpłynięcia zawiadomienia do organu państwowego do wysłania zastrzeżeń. Podkreślono, że w przypadku negatywnych decyzji zawierających zastrzeżenia co do osób przewidzianych na stanowiska kościelne, nie wymaga się umieszczania uzasadnienia faktycznego i prawnego²³.

W związku z taką interpretacją przepisów dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych biskup Zygmunt Choromański na początku października 1960 r. wystosował pismo do ministra Jerzego Sztachelskiego, Pełnomocnika Rządu do Spraw Stosunków z Kościołem, w którym odniósł się do interpretacji władz co do zapisów dekretu²⁴. Sekretarz Episkopatu wyraził zdziwienie i zaskoczenie, że „Urząd do Spraw Wyznań pozwala sobie na dowolną interpretację Dekretu z 1956 r. z pominięciem obowiązujących przepisów postępowania administracyjnego, jak również zupełnie wypaczając sens i tenor samego Dekretu”²⁵. Konkludując, biskup Choromański stwierdził, iż „na taką interpretację nie można się zgodzić” i podkreślił, że „Urząd do Spraw Wyznań nie ma podstaw prawnych do tak rozszerzającej interpretacji Dekretu z dn. 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych”²⁶, dodając, że „interpretacja z dnia 16 maja r. b. jest błędna i sprzeczna z obowiązującym prawem”²⁷. W dalszej części pisma

²³ Tamże.

²⁴ Pismo. Bp Z. Choromański do J. Sztachelskiego. Warszawa, 01-10-1960 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10.

²⁵ Tamże, s. 2.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

zaznaczył, że obowiązuje jeszcze Rozporządzenie o postępowaniu administracyjnym z dnia 22 marca 1928 r., gdzie art. 75 ust. 2 stanowi, że decyzja w całości lub części odmowna powinna zawierać prawne i faktyczne uzasadnienie. Zdaniem biskupa ust. 3 art. 75 tego Rozporządzenia nie mógł mieć zastosowania, gdyż uzasadnienie faktyczne można było opuścić wtedy, gdy decyzję pozostawiano całkowicie swobodnej ocenie władzy, a w przypadku art. 4 dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. stwierdzał, że nie zachodzą uzasadnione zastrzeżenia²⁸. Biskup Choromański zwrócił też uwagę na zapis art. 5 ust. 3 dekretu i zadał pytanie, „czy możliwe jest porozumienie zwierzchniego organu kościelnego z Rządem – jeżeli zwierzchni organ kościelny nie wie, na czym jest oparte zastrzeżenie?”²⁹ Następnie podkreślił, że „jeśli władze administracyjne mogą zataić motywy swej odmownej decyzji, to porozumienie jest udaremnione i niemożliwe”³⁰. Sekretarz Episkopatu określił jako „rozbrajająco naiwne twierdzenie Urzędu do Spraw Wyznań (...), iż «Art. 4 normuje niezgłaszanie zastrzeżeń przez organy państwowe, lecz wymaganie, jakie obowiązuje organy kościelne przy mianowaniu na stanowiska kościelne»”³¹

²⁸ Tamże, s. 3. Treść ust. 2 i 3, art. 75 Rozporządzenia brzmiała następująco: „2. Jeśli decyzja jest w całości lub części odmowna, powinna zawierać prawne i faktyczne uzasadnienie. 3. Jeśli decyzja jest pozostawiona do całkowicie swobodnej oceny władzy, wystarczy powołać się na podstawę prawną, w innych wypadkach swobodnej oceny wystarczy to jedynie wówczas, kiedy ważny interes państwowy przemawia przeciwko bliższemu uzasadnieniu.” Art. 75 ust. 2-3. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym, w: Dz. U. 1928, Nr 36, poz. 341.

²⁹ Pismo. Bp Z. Choromański do J. Sztachelskiego. Warszawa, 01-10-1960 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10, s. 3.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże, s. 4.

i przytoczył ustne odpowiedzi udzielane w wojewódzkich radach narodowych, że „przepisy są dla nas, ale nie dla was”³². Zdaniem biskupa nie zachodził tu też przypadek opuszczania uzasadnienia z uwagi na ważny interes państwowy, gdyż „ewentualne zastrzeżenia dotyczą osób, które mają być mianowane, zastrzeżenia więc mogą dotyczyć tylko działalności lub czynów tych osób, a podanie tych okoliczności, które skłaniają władze do zgłoszenia zastrzeżeń jest konieczne dla oceny słuszności zastrzeżeń i w niczym to interesowi państwa nie szkodzi”³³. W zakończeniu pisma sekretarz Episkopatu zwrócił się z prośbą, aby minister „podał krytycznie prawnej i obiektywnej ocenie pismo Urzędu do Spraw Wyznań z dn. 16.V.1960 r., które ma się stać obowiązującym okólnikiem”³⁴ i wycofał to pismo, gdyż jest błędne i niezgodne z obowiązującym prawem, a więc „jest niepraworządne”³⁵. Pismo biskupa Choromańskiego zostało podpisane z adnotacją „w imieniu Episkopatu”³⁶.

Po upływie ponad dwóch miesięcy sekretarz Episkopatu ponownie zwrócił się do ministra Jerzego Sztachelskiego stwierdzając, że nie otrzymał odpowiedzi na swój list z dnia 1 października, a w międzyczasie Urząd do Spraw Wyznań z uporem powołuje się na swoją interpretację zamieszczoną w piśmie z dnia 16 maja. Biskup Choromański stanowczo podtrzymał zastrzeżenia zawarte w swoim poprzednim piśmie i ponownie uznał, że interpretacja przepisów, dokonana przez Urząd do Spraw Wyznań, jest błędna i niezgodna z obowiązującym prawem. Biskup stwierdził, że tylko Rada Państwa,

³² Tamże.

³³ Tamże, s. 4-5.

³⁴ Tamże, s. 6.

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże.

która wydała dekret z dnia 31 grudnia 1956 r. jest władna do interpretowania jego treści, a nie Urząd do Spraw Wyznań, o czym jasno mówi art. 25 Konstytucji PRL w ust. 1, pkt 3³⁷. Minister odpowiedział krótkim, lakonicznym pismem z dnia 21 grudnia, w którym potwierdził w całości interpretację Urzędu do Spraw Wyznań, zawartą w piśmie z połowy maja i dodał, że „organy prezydów wojewódzkich rad narodowych w większości przypadków uzasadniają zgłaszane zastrzeżenia przeciwko mianowaniu określonych osób na stanowiska kościelne”³⁸.

Już na początku stycznia 1961 r. sekretarz Episkopatu ponownie wystosował pismo do Pełnomocnika Rządu do Spraw Stosunków z Kościołem, w którym nie zgodził się z otrzymanymi wyjaśnieniami ministra Sztachelskiego i obstawał przy tym, że motywacja organów państwa w decyzjach o zastrzeżeniach w stosunku do duchownych, mających być mianowanymi na stanowiska kościelne, jest niezbędna. Biskup Choromański wręcz stwierdził, że „życie jest silniejsze niż biurokratyczny i bezduszny upór”³⁹. Organy państwa, zdaniem sekretarza Episkopatu, powinny uzasadniać wszystkie decyzje zawierające zastrzeżenia, by uniknąć krzywdzących postanowień. Jednocześnie podał przykład decyzji Prezydium Rady Narodowej Miasta Stołecznego Warszawy, w której pomyłono dwóch księży o tym samym nazwisku, ale różnych

³⁷ Pismo. Bp Z. Choromański do J. Sztachelskiego. Warszawa, 09-12-1960 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10. Zob. art. 25, ust. 1, pkt 3 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., w: Dz. U. 1952, Nr 33, poz. 232.

³⁸ Pismo. J. Sztachelski do bpa Z. Choromańskiego. Warszawa, 21-12-1960 (Nr.II.1c/65/60). AKEP, sygn. I 10.

³⁹ Pismo. Bp Z. Choromański do J. Sztachelskiego. Warszawa, 04-01-1961 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10, s. 1.

imionach, zgłaszając zastrzeżenia dotyczące niewłaściwego duchownego. Sprawa wyjaśniła się po wniesieniu odwołania do Urzędu do Spraw Wyznań, który podtrzymał decyzję, ale na popełniony błąd zareagowała kuria archidiecezji warszawskiej⁴⁰. W zakończeniu pisma biskup ponownie wyraził nadzieję, że minister wyda okólnik, w którym zobowiąże organy państwa do uzasadniania wszystkich decyzji zawierających zastrzeżenia do mianowania osób duchownych na stanowiska kościelne⁴¹.

Interpretacja przepisów dotyczących motywowania decyzji organów państwowych wydawanych w związku z zastrzeżeniami do osób duchownych przy planowanych nominacjach na stanowiska kościelne, nie uległa zmianie także po wejściu w życie Kodeksu postępowania administracyjnego z dnia 14 czerwca 1960 r. (KPA), co nastąpiło z dniem 1 stycznia 1961 r.⁴² Sekretarz Episkopatu w drugiej połowie stycznia 1962 r. skierował obszernie pismo do Tadeusza Żabińskiego, dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań, wskazując, że organy państwa nadal nie podają uzasadnienia faktycznego przy zgłaszaniu zastrzeżeń przy mianowaniu księży na stanowiska proboszczów i administratorów parafii. Jak zaznaczył biskup, „przez szereg miesięcy powoływano się «na szkodliwą dla Państwa działalność» i pod to określenie podciągano wszystko – przynajmniej zachowywano pozory motywowania. Obecnie nie podaje się żadnych umotywowań ze względu na «porządek publiczny»”⁴³. Sekretarz Episkopatu podkreślił, że taka

⁴⁰ Tamże, s. 1-2.

⁴¹ Tamże, s. 2.

⁴² Kodeks postępowania administracyjnego, w: Dz. U. 1960, Nr 30, poz. 168.

⁴³ Pismo. Bp Z. Choromański do T. Żabińskiego. Warszawa, 24-01-1962 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10, s. 1.

praktyka jest sprzeczna z KPA, co potwierdzają prawnicy w licznych wypowiedziach, które autor pisma dalej zacytował⁴⁴. Biskup Choromański stwierdził, że, aby zaniechać umieszczania w decyzjach uzasadnienia faktycznego lub ograniczyć je, musiałby istnieć stosowny zapis ustawowy, który by na to zezwalał⁴⁵: „nie zawiera go w szczególności Dekret z dnia 31.XII.56 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, do którego muszą mieć zastosowanie przepisy KPA, nakazujące w art. 99 § 2 faktyczne i prawne uzasadnienie”⁴⁶. Dodał, że taki przepis musiałby być podyktowany interesem bezpieczeństwa Państwa lub zachowaniem porządku publicznego⁴⁷. Autor pisma jeszcze raz podkreślił, że praktyka niepodawania uzasadnienia faktycznego w opisywanych decyzjach odmownych jest wadliwa i narusza przepisy KPA, i wy stosował prośbę o polecenie dyrektora względem podległych organów państwa, by w tego rodzaju postępowaniach ściśle stosowały się do przepisów KPA⁴⁸, a „w szczególności w każdej odmownej decyzji podawały wyczerpujące przyczyny faktyczne”⁴⁹. Odpowiedź na zastrzeżenia sekretarza Episkopatu nadeszła dopiero po dwóch miesiącach. Dyrektor Urzędu do Spraw Wyznań stwierdził, że biskup powrócił do spraw, które zostały już wyjaśnione w pismach: Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 16 maja 1960 r. (Nr II.1c/65/60) i Pełnomocnika Rządu do Spraw Stosunków z Kościołem, z dnia 21 grudnia 1960 r.⁵⁰

⁴⁴ Tamże, s. 1-3.

⁴⁵ Tamże, s. 3.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Pismo. T. Żabiński do bpa Z. Choromańskiego. Warszawa, 30-03-1962. AKEP, sygn. I 10, s. 1.

Następnie podkreślił, że „można było pomijać uzasadnienie w decyzjach wydawanych przed wejściem w życie KPA, to obecnie można pomijać uzasadnienie z uwagi na interes bezpieczeństwa Państwa lub porządek publiczny”⁵¹, chociaż dodał, że praktyka ta powinna być wyjątkiem od ogólnej zasady uzasadniania decyzji. Dyrektor Urzędu do Spraw Wyznań poinformował sekretarza Episkopatu, że w tej sprawie wydał okólnik dla prezydiów wojewódzkich rad narodowych, który załącza do pisma i przesyła do kurii diecezjalnych⁵².

Okólnik ten datowany był 14 marca 1962 r. i dotyczył postępowania administracyjnego przy mianowaniu na stanowiska proboszczów i administratorów parafii oraz zawierał wytyczne dla wydziałów do spraw wyznań prezydiów wojewódzkich rad narodowych⁵³. Dokument ten, jak stwierdzono, został wydany „w związku z wynikłymi wątpliwościami co do trybu postępowania administracyjnego dotyczącego mianowania na stanowiska proboszczów i administratorów parafii”⁵⁴. W Okólniku określono, że organy państwa miały 30 dni od otrzymania zawiadomienia o zamiarze mianowania proboszczów lub administratorów parafii na wydanie decyzji zawierającej zastrzeżenia lub stwierdzającej ich brak. Przypomniano też, że organ państwowy w przypadku braku zastrzeżeń mógł wyrazić swoją zgodę na mianowanie poprzez niezgłaszanie zastrzeżeń w ciągu 30 dni od otrzymania zawiadomienia⁵⁵. W punkcie 4 Okólnika stwierdzono, że „art. 5 dekretu nie wymaga, by zgłaszane

⁵¹ Tamże, s. 3.

⁵² Tamże.

⁵³ Okólnik w sprawie postępowania administracyjnego dotyczącego mianowania na stanowiska proboszczów i administratorów parafii. Urząd do Spraw Wyznań. Warszawa, 14-03-1962 (Nr 1.19/85/61). AKEP, sygn. I 10.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Pkt 1, 2, tamże.

zastrzeżenia zawierały motywację, a więc uzasadnienie faktyczne i prawne⁵⁶. Zaznaczono, że, po wejściu w życie KPA, „decyzje zgłaszające zastrzeżenia przeciw mianowaniu określonej osoby, powinny, zgodnie z art. 99 § 2 KPA, w zasadzie zawierać uzasadnienie faktyczne i prawne⁵⁷. W dokumencie powołano się też na art. 99 § 4⁵⁸, w związku z art. 5, ust. 1 dekretu z dnia z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzeniu stanowisk kościelnych i stwierdzono, że „wydział do spraw wyznań może jednak pominąć uzasadnienie faktyczne ze względu na interes bezpieczeństwa Państwa lub porządek publiczny⁵⁹. Zgodnie z Okólnikiem, od decyzji wojewódzkich rad narodowych kuriom diecezjalnym służyło odwołanie do Urzędu do Spraw Wyznań za pośrednictwem organu wydającego decyzję w terminie 14 dni od doręczenia decyzji. Organ przyjmujący odwołanie mógł wydać nową decyzję lub przesłać dokumentację sprawy do Urzędu do Spraw Wyznań⁶⁰. W trybie odwoławczym decyzje Urzędu do Spraw Wyznań były ostateczne i powinny zawierać uzasadnienie, z zastrzeżeniem przypadków, o których mowa w art. 99 § 4⁶¹. W Okólniku stwier-

⁵⁶ Pkt 3, tamże.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Przepis ten brzmiał następująco: „§ 4 Organ może ograniczyć treść decyzji do danych wymienionych w § 1 w przypadkach, w których z dotychczasowych przepisów ustawowych wynikała możliwość zaniechania lub ograniczenia uzasadnienia ze względu na interes bezpieczeństwa Państwa lub porządek publiczny”: art. 99, § 4, Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, w: Dz. U. 1960, Nr 30, poz. 168.

⁵⁹ Pkt 3, Okólnik w sprawie postępowania administracyjnego dotyczącego mianowania na stanowiska proboszczów i administratorów parafii. Urząd do Spraw Wyznań. Warszawa, 14-03-1962 (Nr 1.19/85/61). AKEP, sygn. I 10.

⁶⁰ Pkt 4, tamże.

⁶¹ Pkt 5-7, tamże.

dzono, że „postępowanie porozumiewawcze, o którym w art. 5 ust 3 dekretu, prowadzone jest poza postępowaniem administracyjnym”⁶². W przypadku, gdy postępowanie porozumiewawcze doprowadziłoby do wycofania zastrzeżeń, wówczas Urząd do Spraw Wyznań uchylałby ostateczną decyzję⁶³.

W dniu 11 kwietnia 1962 r. biskup Choromański odniósł się do listu dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 30 marca, stwierdzając, że przesłany tekst „nie zawiera żadnych argumentów, które by uzasadniały trafność tezy, że uzasadnień podawać nie potrzeba”⁶⁴ przy zgłaszaniu zastrzeżeń przeciwko mianowaniu księży na stanowiska proboszczów i administratorów parafii⁶⁵. Tym samym podtrzymał swoje wcześniejsze stanowisko w tej kwestii i wyraził ubolewanie z powodu wydania Okólnika Urzędu do Spraw Wyznań z 14 kwietnia 1962 r. (Nr 1.19/85/61). W dalszej części korespondencji sekretarz Episkopatu poddał krytycznej ocenie treść wyżej wspomnianego dokumentu i podkreślił, że mylne przedstawienie zagadnienia przyczyni się do pogłębienia chaosu i niewiedzy w działaniach prezydiów wojewódzkich rad narodowych. Biskup poprosił w imię praworządności o rewizję stanowiska i zmianę Okólnika⁶⁶. Po kilku dniach nadeszła z Urzędu do Spraw Wyznań polemiczna odpowiedź. Dyrektor nie zmienił swojego stanowiska⁶⁷ i kategorycznie stwierdził, „że problem interpretacji KPA w zakresie obsadzania stanowisk

⁶² Pkt 8, tamże.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Pismo. Bp Z. Choromański do T. Żabińskiego. Warszawa, 11-04-1962 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10, s. 1.

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ Tamże, s. 2-4.

⁶⁷ Pismo. T. Żabiński do bpa Z. Choromańskiego. Warszawa, 14-04-1962. AKEP, sygn. I 10, s. 1-3.

kościelnych został wyczerpany w dotychczasowej korespondencji⁶⁸, oraz prosił sekretarza Episkopatu, aby powiadomił instytucje kościelne o rozstrzygnięciu i zakończeniu tej sprawy⁶⁹. Jednak biskup Choromański nie uznał sprawy za zamkniętą i rozwiązaną – w piśmie z dnia 17 kwietnia 1962 r. skierowanym do dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań stwierdził, że nie zgadza się z twierdzeniami zawartymi w korespondencji z 14 kwietnia i nie cofa swojego poprzednio zakomunikowanego stanowiska. Podkreślił, że w Okólniku nie powołano się na art. 5 ust 4 dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r., ani nie zaznaczono, że § 4 art. 99 KPA mówi o zaniechaniu uzasadnienia „w przypadkach, w których z dotychczasowych przepisów ustawowych wynika możliwość zaniechania”⁷⁰.

W styczniu 1963 r. biskup Choromański ponownie zwrócił się do dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań i nawiązał do poprzednio prowadzonej korespondencji. Zaznaczył, że problem interpretacji KPA w zakresie obsadzania stanowisk kościelnych nie został rozwiązany i zamknięty oraz dodał, że nie spełnił prośby dyrektora o powiadomieniu zainteresowanych instytucji kościelnych. Biskup powołał się na wielokrotne stwierdzenie przedstawiciela Urzędu do Spraw Wyznań, że uzasadnianie decyzji jest zasadą, a pominięcie jej tylko wyjątkiem⁷¹, zaznaczając, że, wbrew temu zapewnianiu, „zasadą stało się pomijanie motywowania, a wyjątkiem motywowanie”⁷². W związku z zaistniałą sytuacją ponownie

⁶⁸ Tamże, s. 4.

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ Pismo. Bp Z. Choromański do T. Żabińskiego. Warszawa, 17-04-1962 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10.

⁷¹ Pismo. Bp Z. Choromański do T. Żabińskiego. Warszawa, 23-01-1963 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10.

⁷² Tamże.

usilnie prosił o uzupełnienie Okólnika z marca 1962 r. i dodanie dyrektywy, która zawierałaby stwierdzenie, że uzasadnienie decyzji jest zasadą, a pominięcie jej tylko wyjątkiem⁷³. Sekretarz Episkopatu zwrócił się do kurii diecezjalnych o sporządzenie wykazu odpowiedzi prezydów wojewódzkich rad narodowych, dotyczących obsadzania stanowisk kościelnych, w których zaznaczono, że nie uzasadnia się decyzji ze względu na porządek publiczny⁷⁴. Kurie niezwłocznie przekazały do Sekretariatu Episkopatu potrzebne zestawienia, z których wynikało, że decyzje niezawierające uzasadnienia ze względu na porządek publiczny stanowią znaczną ich część⁷⁵.

W postępowaniu organów państwa w zakresie obsadzania stanowisk proboszczów i administratorów parafii pojawił się nowy, ważny element. Sekretarz Episkopatu w styczniu 1964 r. zwrócił się do Urzędu do Spraw Wyznań, protestując przeciw działaniom wojewódzkich rad narodowych, polegającym na wzywaniu kandydatów na stanowiska proboszczów

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Pismo. Bp Z. Choromański do Kurii Diecezjalnych. Warszawa, 22-01-1963 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10.

⁷⁵ Pisma. Kurii: Przemyskiej. Przemyśl, 25-01-1963, Krakowskiej. Kraków, 24-01-1963, Sandomierskiej. Sandomierz, 24-01-1963, Tarnowskiej. Tarnów, 24-01-1963, Łódzkiej. Łódź, 26-01-1963, Chełmińskiej. Pelplin, 24-01-1963, Płockiej. Płock, 25-01-1963, Katowickiej. Katowice, 29-01-1963, Białostockiej. Białystok, 29-01-1963, Częstochowskiej. Częstochowa, 28-01-1963, Wrocławskiej. Wrocław, 29-01-1963, Warmińskiej. Olsztyn, 29-01-1963, Włocławskiej. Włocławek, 28-01-1963, Poznańskiej. Poznań, 28-01-1963, Gorzowskiej. Gorzów Wielkopolski, 28-01-1963, Warszawskiej. Warszawa, 29-01-1963, Opolskiej. Opole, 31-01-1963, Gnieźnieńskiej. Gniezno, 24-01-1963, Łomżyńskiej. Łomża, 26-01-1963, Lubelskiej. Lublin, 28-01-1963, Gdańskiej. Gdańsk, 25-01-1963, Siedleckiej. Siedlce, 26-01-1963, Kieleckiej. Kielce, 29-01-1963, Drohiczyńskiej. Drohiczyn, 28-01-1963. AKEP, sygn. I 10.

i administratorów parafii celem przeprowadzenia rozmowy, w trakcie której zadawano pytania mające na celu ustalenie zamiarów kandydata dotyczących przedkładania władzom sprawozdania z nauki religii i prowadzenia księgi inwentarzowej. Gdy odpowiedź zainteresowanego była negatywna, a takie stanowisko zajmowała w tych kwestiach Konferencja Episkopatu Polski, organy państwowe wysuwały w stosunku do niego zastrzeżenia ze względu na szkodliwą dla Państwa działalność. Biskup Choromański uznał te praktyki za niepraworządne, niesprawiedliwe i krzywdzące⁷⁶. W sprawie sporządzania księgi inwentarzowej przez administrację kościelną sekretarz Episkopatu podkreślił, że wystosował w 1962 i 1963 roku kilka pism do Rady Ministrów i Ministra Finansów i na większość tej korespondencji nie otrzymał odpowiedzi⁷⁷. Zaznaczył, że „skoro Ministerstwo Finansów – nie wydało wzoru księgi inwentarzowej – nie wydało objaśnień do tej księgi inwentarzowej, praktycznie uniemożliwia parafiom i klasztorom założenie księgi inwentarzowej”⁷⁸. W zakończeniu pisma sekretarz Episkopatu podsumował: „dalsze kontynuowanie akcji bezpodstawnego zgłaszania zastrzeżeń chyba upoważni władze kościelne do wniosku, że władze państwowe odmawiają w ogóle udziału w sprawie mianowania na probostwa i do wyciągnięcia z tego wniosków właściwych – akcja Wydziałów do Spraw Wyznań ma charakter represji, powszechnie potępionych”⁷⁹.

Jak wynika z „Pro memoria z Plenarnej Konferencji Episkopatu”, sporządzonego na początku września 1966 r.,

⁷⁶ Pismo. Bp Z. Choromański do Urzędu do Spraw Wyznań. Warszawa, 14-01-1964 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10.

⁷⁷ Tamże, s. 2.

⁷⁸ Tamże, s. 3.

⁷⁹ Tamże, s. 4.

działania władz państwowych nie uległy zmianie w wyniku interwencji biskupa Choromańskiego. W dokumencie stwierdzono, że władze państwowe „już z reguły nie wyrażają zgody na mianowanie księdza dla dwóch następujących powodów: a) nie zaprowadził księgi inwentarzowej, b) nie złożył sprawozdania z punktów katechetycznych”⁸⁰. W dokumencie tym podkreślono, że żaden kapłan nie ma prawa zaprowadzać księgi inwentarzowej i udzielać sprawozdań z nauczania religii. Dokument ten skierowano do wszystkich kurii diecezjalnych⁸¹.

Jak się wydaje, władze państwowe nadal stosowały tego rodzaju działania represyjne, gdyż w czerwcu 1967 r., na 103. konferencji plenarnej w Warszawie, biskupi uchwałą zabronili administratorom kościelnym okazywania władzom świeckim spisów sprzętów kościelnych, które należało przekazywać tylko do kurii diecezjalnych⁸². Jednocześnie Episkopat Polski przypomniał wszystkim księżom, aby nie składali sprawozdań z katechizacji, nie przyjmowali ofiarowanej zapłaty za nauczanie oraz nie godzili się na wizytację nauki religii przez władze świeckie⁸³.

W lutym 1968 r. biskup Choromański w imieniu Konferencji Episkopatu Polski skierował pismo do Józefa

⁸⁰ Pro memoria z Plenarnej Konferencji Episkopatu. Warszawa, 01-09-1966 (uwierzytelniona kopia). AKEP, sygn. I 10.

⁸¹ Tamże.

⁸² Uchwały Konferencji Plenarnych Episkopatu Polski 1946–1989. Teksty uchwał Konferencji Plenarnych Episkopatu według działów. AKEP, sygn. I 0130/III, poz. III 18/19, III 18/20. Uchwały Konferencji Plenarnych Episkopatu Polski 1946–1989. Wykaz Konferencji Plenarnych Episkopatu Polski. AKEP, sygn. I 0130/III, s. VI 3.

⁸³ Uchwały Konferencji Plenarnych Episkopatu Polski 1946–1989. Teksty uchwał Konferencji Plenarnych Episkopatu według działów. AKEP, sygn. I 0130/III, poz. III 18/21.

Cyrankiewiczza, Prezesa Rady Ministrów w związku z działaniami Urzędu do Spraw Wyznań w zakresie interpretacji stosowania dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych. Sekretarz Episkopatu podkreślił, że zarzuty nieskładania sprawozdań z katechizacji i braku księgi inwentarzowej nie dotyczą osobiście kandydatów na stanowiska kościelne, a odzwierciedlają stanowisko Konferencji Episkopatu Polski. Zaznaczył, że podawanie przez terenowe i centralne organy państwowe takich uzasadnień jest sprzeczne z obowiązującym prawem. Biskup Choromański zwrócił się z prośbą o pouczenie Urzędu do Spraw Wyznań, by traktować przedstawione praktyki jako niedopuszczalne i ponownie rozpatrzyć tego rodzaju wnioski⁸⁴. W odpowiedzi dyrektor Biura Skarg i Wniosków Urzędu Rady Ministrów poinformował, że „Wiceprezes Rady Ministrów, Obywatel Zenon Nowak, po rozpatrzeniu zgodnie z art. 159 pkt 4 kpa skargi z dnia 13 lutego 1968 r. Nr 40/68, uznał skargę za nieuzasadnioną”⁸⁵. W piśmie wyrażono pogląd, że nierespektowanie przepisów prawa, dotyczących prowadzenia punktów katechetycznych i ksiąg inwentarzowych, „stanowi w pełni uzasadnioną podstawę do zgłaszania przez uprawnione do tego organy zastrzeżeń przeciwko mianowaniu tych osób na stanowiska proboszczów lub administratorów parafii”⁸⁶.

Z przedstawionych powyżej działań administracji państwowej, które dotyczyły wykonywania przepisów dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. w sprawie mianowania na stanowiska proboszczów i administratorów parafii, jednoznacznie wynika,

⁸⁴ Pismo. Bp Z. Choromański do J. Cyrankiewiczza. Warszawa, 13-02-1968 Nr 40/68 (uwierzytelniony odpis). AKEP, sygn. I 10.

⁸⁵ Pismo. J. Pietrusiński do bpa Z. Choromańskiego. Warszawa, 14-04-1962 (Nr. S.I-43/M/68). AKEP, sygn. I 10.

⁸⁶ Tamże.

że władze komunistyczne dowolnie interpretowały przepisy prawa i posługiwały się nimi instrumentalnie, aby ściśle kontrolować działalność duchownych katolickich w Polsce. Temu celowi służyło pomijanie uzasadnienia w odmownych decyzjach dotyczących wydawanych na podstawie dekretu oraz uzależniania wydania pozytywnych decyzji od deklaracji zainteresowanych osób, składania sprawozdań z nauki religii i prowadzenia ksiąg inwentarzowych.

Zakończenie

Na początku 1957 r. przestał obowiązywać dekret z dnia 9 lutego 1953 r. o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych i wszedł w życie dekret Rada Państwa z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych. Treść nowego aktu prawnego została uzgodniona ze stroną kościelną w czasie obrad Komisji Wspólnej przedstawicieli Rządu PRL i Episkopatu Polski w końcu 1956 r. W obowiązujących uregulowaniach wymieniono stanowiska kościelne, których dotyczyły przepisy, oraz zastąpiono ogólne sformułowania, dotyczące działalności sprzecznej z prawem i porządkiem publicznym. Nowy dekret był mniej restrykcyjny w stosunku do osób duchownych Kościoła katolickiego w Polsce. Mimo to władze komunistyczne wykorzystywały zawarte tam normy do instrumentalnego kontrolowania działalności duchownych. Temu celowi służyły interpretacje przepisów zawartych w dekrecie dokonywane przez Urząd do Straw Wyznań. W szczególny sposób dotyczyło to kandydatów mających objąć stanowiska proboszczów i administratorów parafii. Strona kościelna niezmiennie podkreślała, że Rada Państwa, która wydała dekret z dnia 31 grudnia 1956 r., jako jedyna była

władna do interpretowania jego treści, co jasno stwierdzała Konstytucja PRL.

Konferencja Episkopatu Polski w latach sześćdziesiątych konsekwentnie przeciwstawiała się niezgodnym z obowiązującym prawem praktykom władz komunistycznych, dotyczącym instrumentalnego wykorzystywania zapisów prawa w zakresie organizowania i obsadzania stanowisk kościelnych. Działalność organów państwowych skupiała się na dążeniu do uniemożliwienia mianowania na stanowiska proboszczów i administratorów parafii osób, które władze uważały za nieprzychylnie ustrojowi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W wielu przypadkach władze administracyjne nie zamieszczały faktycznych i prawnych uzasadnień swych negatywnych decyzji. Takie postępowanie często uniemożliwiało wykorzystanie trybu odwoławczego i skorzystanie z możliwości rozstrzygnięcia rozbieżności na drodze porozumienia władzy kościelnej z Rządem PRL, co przewidywał art. 5 ust 3 dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r.

W 1963 r. władze komunistyczne podjęły próby blokowania nominacji proboszczów i administratorów parafii poprzez wzywanie kandydatów na stanowiska kościelne i odpytywanie ich w celu ustalenia, czy osoby te zobowiążą się do przedkładania administracji państwowej sprawozdań z nauki religii i prowadzenia księgi inwentarzowej. Od złożonych deklaracji zainteresowanych osób władze uzależniały zgodę na objęcie stanowisk kościelnych.

Intencje władz komunistycznych, zmierzające do pełnego kontrolowania wszelkich nominacji na stanowiska kościelne, jasno widać w piśmie skierowanym do sekretarza Episkopatu przez dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań z września 1963 r., w którym stwierdził on, że obsadzanie wakujących stanowisk biskupów-ordynariuszy poprzez powołanie na te stanowiska

administratorów apostołskich jest stosowanym przez Episkopat omijaniem postanowień dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych. Biskup Choromański, odpowiadając, podkreślił, że nominacji tych dokonuje Stolica Apostolska, a nie Episkopat Polski, a w uregulowaniach dekretu nie ma mowy o nominacjach administratorów apostołskich.

**Działania Konferencji Episkopatu Polski podejmowane
w latach sześćdziesiątych w związku z dekretem
Rady Państwa PRL z dnia 31 grudnia 1956 r.
o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych**

W końcu 1956 r. Rada Państwa wydała dekret z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych. Treść tego aktu prawnego została uzgodniona ze stroną kościelną w czasie obrad Komisji Wspólnej przedstawicieli Rządu PRL i Episkopatu Polski. Nowy dekret był mniej restrykcyjny w stosunku do osób duchownych Kościoła katolickiego w Polsce, w porównaniu do poprzednio obowiązujących przepisów. Mimo to władze komunistyczne wykorzystywały zawarte tam normy do instrumentalnego kontrolowania działalności duchownych i dążyły do pełnego kontrolowania wszelkich nominacji na stanowiska kościelne. Konferencja Episkopatu Polski w latach sześćdziesiątych konsekwentnie przeciwstawiała się niezgodnym z obowiązującym prawem praktykom władz komunistycznych, dotyczącym instrumentalnego wykorzystywania zapisów prawa w zakresie organizowania i obsadzania stanowisk kościelnych.

Działalność organów państwowych skupiała się na dążeniu do uniemożliwienia mianowania na stanowiska proboszczów

i administratorów parafii osób, które władze uważały za nieprzychylnie ustrojowi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W wielu przypadkach władze administracyjne nie zamieszczały faktycznych i prawnych uzasadnień swych negatywnych decyzji. W 1963 r. władze komunistyczne podjęły próby blokowania nominacji proboszczów i administratorów parafii poprzez wzywanie kandydatów na stanowiska kościelne i odpytywanie ich w celu ustalenia, czy osoby te zobowiążą się do przedkładania administracji państwowej sprawozdań z nauki religii i prowadzenia księgi inwentarzowej. Od złożonych deklaracji zainteresowanych osób władze uzależniały zgodę na objęcie stanowisk kościelnych. We wrześniu 1963 r., dyrektor Urzędu do Spraw Wyznań zarzucił Episkopatowi, że obsadza wakujące stanowiska biskupów-ordynariuszy poprzez powołanie na nie administratorów apostolskich, co jego zdaniem było omijaniem postanowień dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych. Biskup Choromański, sekretarz Episkopatu odpowiadając na zarzuty podkreślił, że nominacji tych dokonuje Stolica Apostolska, a nie Episkopat Polski, a w uregulowaniach dekretu nie ma mowy o powoływaniu administratorów apostolskich.

Summary:

The article describes Polish Episcopal Conference's action taken in connection with the Decree of the State Council of the People's Republic of Poland of 31 December 1956 on appointing to clerical positions in the Church.